

УДК 355.23:378.1

DOI 10.32755/sjeducation.2023.01.235

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ У ВІЙСЬКОВИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Станішовський Артур Степанович,

ад'юнкт кафедри практичної психології та педагогіки,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
(79000, Україна, м. Львів, вул. Клепарівська, 35,

e-mail: arturstepanovi4@gmail.com)

ORCID: 0000-0002-4414-0000

Статтю присвячено актуальній проблемі реформування військової освіти Збройних Сил України за принципами підготовки військових фахівців у країнах-членах НАТО. Визначено основні напрями вдосконалення якості освіти в межах вищого військового навчального закладу. Зазначено, що чинна система військової освіти потребує вдосконалення в контексті гарантування її якості. Стверджується, що належна військова освіта має розглядатися як закономірний результат військової підготовки упродовж навчання, а гарантом її якості виступає колектив ВВНЗ. Підвищення якості військової освіти має регламентуватися оновленою нормативно-правовою базою та передбачати створення в організаційно-штатній структурі ВВНЗ відділу якості освіти, який сприятиме формуванню висококваліфікованих, компетентних офіцерів Збройних Сил України, що відповідатимуть викликам сьогодення.

Ключові слова: військова освіта, вищий військовий навчальний заклад, якість військової освіти, компетентність, курсанти, стандарти НАТО.

DIRECTIONS OF IMPROVING THE QUALITY OF FUTURE OFFICERS' TRAINING AT MILITARY HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Stanishovskyi Artur,

Adjunct of Practical Psychology and Pedagogy Department,

Lviv State University of Life Safety

(35 Kleparivska Street, Lviv, 79007, Ukraine,

e-mail: arturstepanovi4@gmail.com)

ORCID: 0000-0002-4414-0000

The article is devoted to the topical problem of reforming the military education of the Armed Forces of Ukraine according to the principles of military specialists' training in NATO member countries. The main tendencies of improvement of the quality of education within the military higher educational institution are determined. The study revealed that the current system of military education needs improving in the context of guaranteeing its quality. It is noted that

proper military education should be considered as a result of military training, and the staff of military higher educational institution acts as a guarantor of its quality.

Improving the quality of professional training of future tactical-level officers of the Armed Forces is a significant scientific and pedagogical problem, which involves solving a number of issues, in particular, improving the regulatory and legal framework of military education, intensification of educational aspect of the activity of military higher education institutions and optimization of other ones, etc. High competence and readiness to effectively perform tasks for protecting the Motherland and to participate in international military cooperation are the basis of officers' professional activity. Ensuring the quality of military education should be regulated by the updated legal framework. To train the officers of the Ukrainian Armed Forces, NATO standards related to the requirements for knowledge, abilities, skills, competencies of specialists of all levels and profiles who interact in the military structures of the armies of the leading countries and members of the alliance should be taken into account and applied.

Taking into account the peculiarities of the modern training of tactical-level officers, as well as the standards of military education in the leading NATO member countries, the following main directions for improving the quality of future officers' training at military higher educational institutions were formulated: comprehensive consideration and implementation of the models for guaranteeing the quality of military education according to NATO standards; comprehensive motivation of cadets towards professional development; updating the material and technical base of military higher educational institutions; improvement of psychological support; and creation of the education quality department in the organizational and staff structure of military higher educational institutions. Due to the implementation of these proposals, the social status of training at a higher military educational institution will increase, which will contribute to the formation of highly qualified, competent officers of the Armed Forces of Ukraine who will meet the challenges of today. In general, this will affect the popularization of military education and the general image of the military service.

Key words: *military education, higher military educational institution, quality of military education, competence, cadets, NATO standards.*

Постановка проблеми. Тривалий процес оборони України від російської агресії на східних теренах, яка, починаючи з 2014 року, велася так званими «гібридними» методами, що супроводжувалося бойовими сутичками з військами противника та колаборантами, виявив гостру потребу забезпечення Збройних Сил України (далі – ЗСУ) висококваліфікованим офіцерським складом, готовим до реалізації новітніх методів і способів професійної взаємодії та успішного виконання посадових обов'язків у будь-яких умовах. Подальша практика стримування агресора, який 24.02.2022 р. вдався до повномасштабного вторгнення, та поступове звільнення захопленої ворогом української

території дають підстави для певних висновків. Зокрема можемо стверджувати, що вагомою проблемою військової освіти (далі – ВО) є не цілком задовільний рівень професійної підготовки молодих офіцерів тактичного рівня, що приступають до виконання посадових обов'язків відповідно до здобутої спеціальності. Тому розроблення теоретичних і методичних засад удосконалення якості професійної підготовки військових та їх реалізація в освітньому процесі є першочерговим завданням. З огляду на проголошений курс нашої держави щодо вступу до міжнародної Організації Північноатлантичного договору (НАТО), ця підготовка має відповідати вимогам, які висувають до військових фахівців країни-члени НАТО.

Розгляд виконаних досліджень і практики військової освіти останніх років привертає увагу до реформування й оптимізації професійної підготовки здобувачів освіти (курсантів, слухачів) шляхом оновлення процесу формування офіцерів ЗСУ у вищому військовому навчальному закладі (далі – ВВНЗ). Зокрема, невинне підвищення якості ВО має регламентуватися сучасною нормативно-правовою базою та передбачати створення в організаційно-штатній структурі ВВНЗ підрозділу (відділу), який опікуватися би проблемами гарантування якості професійної підготовки випускників, що сприятиме формуванню позитивного іміджу офіцера – відданого й компетентного захисника Вітчизни. Сьогодні вимагає популяризації навчальних закладів військового профілю і загального підвищення статусу військового обов'язку – системи образів, соціальних ролей і настанов, з якими у свідомості громадян структуруються асоціації щодо військовослужбовця та за якими складається враження про армію та військову службу [13, с. 219].

Проблема вдосконалення якості ВО потребує переосмислення та широкого впровадження в науковий обіг і законодавчу базу нашої країни наукових понять «якість військової освіти» і «гарантування якості військової освіти», що сприятиме результативності навчання, підвищенню ефективності освітньої та повсякденної діяльності в освітньому середовищі ВВНЗ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання якості військової освіти за результатами досліджень наукової літерату-

ри є досить актуальним і має стійкий інтерес серед науковців і практиків. Дослідження цієї проблематики нині здійснюється в контексті зовнішнього незалежного оцінювання ВВНЗ і створення законодавчої бази військової освіти за стандартами НАТО. Разом з тим концептуальні питання забезпечення й моніторингу якості освіти і формування компетентності фахівців висвітлені у працях В. Беспалька, Р. Гуревича, Н. Кузьміної, О. Локшиної, А. Майорова, Є. Хрикова та ін.; проблеми ефективності військової освіти розглянули О. Бойко, Г. Васянович, О. Гриньків, О. Капінус, Г. Капосльоз, М. Корольчук, Є. Мануйлов, М. Нецадим, В. Осьодло, С. Полторак, В. Рижиков, О. Устименко, В. Ягупов та ін.; особливості освіти в закладах із специфічними умовами навчання розкрили А. Галімов, О. Діденко, М. Коваль, М. Козяр, А. Литвин, О. Торічний; питання оцінювання якості освіти й управління нею – А. Зельницький, А. Алімпієв, І. Толок, М. Литвиненко; якість навчання за освітніми стандартами досліджена в роботах В. Кальней, Г. Ковальнової, Н. Ничкало, С. Шишова; розв'язання проблем якості освіти – у працях С. Гончаренка, І. Зимньої, В. Кременя, А. Кучерявого, А. Субетто, А. Хуторського та ін. У зарубіжній науковій літературі якість освіти розглядається як застосування інноваційних технологій в освітній практиці (С. Ведемейер, Г. Веллінгтон, М. Вульман, М. Кларк, П. Мітчел, С. Сполдінг, Ф. Персиваль, Р. Томас та ін.). Проведений нами аналіз наукових досліджень дає підстави зробити висновок про необхідність поглибленого розгляду поняття «якість військової освіти», обґрунтування та створення педагогічних умов для реалізації ефективної підготовки майбутніх офіцерів.

Мета статті полягає в дослідженні якості вищої військової освіти, зокрема обґрунтуванні напрямів підвищення якості підготовки майбутніх офіцерів у військових вищих навчальних закладах з подальшим упровадженням запропонованих інновацій в освітній процес.

Виклад основного матеріалу. Потужним чинником оновлення та модернізації вітчизняної військової освіти стала неспровокована збройна агресія Російської Федерації проти України (російсько-українська війна). Ведення бойових дій виявило

низку недоліків і суперечностей у підготовці офіцерської ланки Збройних Сил. Це спонукало до поглиблення реформи системи вітчизняної ВО з урахуванням досвіду країн НАТО та вимог Болонського процесу, яка нині перебуває на завершальному етапі. В умовах міжнародної співпраці й активного впровадження стандартів НАТО особливої актуальності набувають вивчення, адаптування та імплементація в українські ВВНЗ світового досвіду підготовки військових фахівців, зокрема офіцерів.

Стандарти НАТО (англ. Standardization Agreement; STANAG) регламентують загальні правила, спільний порядок дій, закріплюють єдину термінологію й уніфікацію озброєння та військової техніки, що забезпечує взаємодію та сумісність між різними видами збройних сил і збройними силами всіх країн-партнерів. Стандарти, які стосуються вимог до знань, умінь, навичок, компетентностей фахівців усіх рівнів і профілів, які взаємодіють у військових структурах армій НАТО, мають бути враховані та задіяні в підготовці офіцерського складу ЗСУ. Водночас, безперечно, доцільно широко враховувати кращий український досвід ведення війни, захисту Вітчизни, традиції української військової школи, козацтва тощо.

Державна військова політика має сприяти формуванню висококваліфікованого офіцерського корпусу ЗСУ, представники якого професійно та віддано займаються військовою діяльністю. А система військової освіти повинна забезпечувати підготовку військових фахівців високого рівня за всіма спеціальностями і спеціалізаціями, які були б наділені належним професіоналізмом, інтелектом, компетентністю, загальною та військово-професійною культурою, здатними ефективно виконувати складні завдання щодо оборони України, розвитку власної творчої індивідуальності, наполегливо самостійно засвоювати нові знання протягом військової служби, ухвалювати оптимальні рішення у нестандартних ситуаціях, що своєю чергою впливатиме на рівень боєздатності та боєготовності нашої держави [2, с. 15].

Офіцеру мають бути притаманні розвинені соціально значущі якості. Він повинен надавати велике значення духовним цінностям суспільства та бути переконаним у необхідності розвитку власного характеру; демонструвати впевненість у собі,

чесність, сміливість, креативність, критичне мислення; брати на себе повну відповідальність за власні рішення в будь-якій мінливій, невизначеній і складній обстановці, швидко пристосовуватися до нових умов; бути дисциплінованим, витривалим і сміливим у виконанні обов'язків у звичайних та екстремальних умовах; мати усвідомлене прагнення поводитися відповідно до ustalених норм і правил; бути самовідданим у служінні країні, Збройним Силам; бути лідером, адекватно ставитися до підлеглих; ставити пріоритетом виконання особистих і групових професійних завдань на високому рівні; поважати почуття власної гідності кожної людини; поводитися рішуче в ризиконебезпечних обставинах тощо [9].

Звернемо увагу, що професія офіцера ЗСУ характеризується як поліфункціональна, самостійна, полікомунікативна, розумова, творча, динамічна та стресогенна [8, с. 84], тому вимоги до професійної підготовки курсантів упродовж навчання мають відповідати національній ментальності й сучасним потребам Збройних Сил, що діють за стандартами НАТО. Офіцер несе персональну відповідальність «за бойову готовність підрозділу; за успішне виконання особовим складом бойових завдань у постійно змінюваних; екстремальних умовах впливу стресогенних факторів середовища і діяльності; за ефективне використання сучасних систем озброєння і військової техніки; за бойову підготовку; виховання; військову дисципліну; морально-психологічний стан особового складу; за його здоров'я і життя; за своєчасне та якісне виконання наказів і розпоряджень командирів і начальників» [5].

В Україні курсанти здобувають тактичний рівень ВО за ліцензованими й акредитованими спеціальностями і спеціалізаціями, які щороку затверджуються вченою радою ВВНЗ, погоджуються в Департаменті військової освіти та науки Міністерства оборони України й визначені у правилах прийому до ВВНЗ. Основними чинниками, що негативно впливають на якість ВО, як свідчить наше дослідження, є відсутність мотивів професійного становлення майбутніх офіцерів, наявність залишків радянської автократичної системи управління особовим складом,

недоліки матеріально-технічної бази, недосконалий психолого-педагогічний супровід освітньої діяльності курсантів та ін.

Безперечно, суттєво гальмує формування необхідних компетентностей майбутніх офіцерів, впливає на якість військової освіти радянська система управління особовим складом, залишки якої ще подекуди не викоринені. Грант Г. емоційно зазначає: «Система, що базується на застосуванні влади, є застарілим похмільям радянської епохи і не підходить для нової сучасної України. Це вбиває ЗСУ. Радянський менталітет вимагає контролю і покарання винних. Його потрібно замінити делегуванням, мотивацією і винагородою. Офіцери, які покладаються на застосування влади і контроль, повинні бути відсторонені, тому що вони ніколи не матимуть інтелектуальної спритності або мудрості, щоб навчати війська і воювати в динамічній війні» [15].

Концептуальні засади і підходи щодо підготовки військового персоналу, запроваджені в державах НАТО та на які орієнтується українська ВО, ґрунтуються на принципі «освіта впродовж військової кар'єри» і відображені у вимогах стандарту Vi-SCD 075-007 «Освіта і підготовка». Стосовно навчання офіцерів у системі вищої військової освіти ці вимоги забезпечують отримання, розвиток і безперервне нарощування професійних знань, умінь і навичок майбутніх офіцерів, а також формування в них інтегрованих професійних компетентностей [7, с. 2].

В основу вибору оптимального варіанта підвищення професіоналізму військових фахівців доцільно покласти поєднання двох головних складових їхнього професійного навчання: *освітньої* – фундаментальна військова освіта з підготовки на посади офіцерського складу на певному рівні вищої освіти з присудженням відповідного ступеня вищої освіти і видачею диплома державного зразка після успішного завершення навчання; *професійної* – курсова підготовка офіцерів і військових фахівців, що проводиться у процесі виконання ними службових функцій на посадах у військах (силах) на основі лідерських курсів перед призначенням на вищі посади з виданням відповідного відомчого сертифіката після успішного завершення навчання [18; 19]. Вважаємо, що для зростання ефективності військової освіти і формування висококваліфікованого кадрового потенціалу ЗСУ

необхідно звернути увагу на якість обох складових професійної підготовки.

Питання якості ВО досліджується досить давно, тому нині необхідно визначитися із сучасним тлумаченням термінів «якість військової освіти» і «гарантування якості військової освіти», адже результати освітньої діяльності безпосередньо впливають на успішність виконання бойових завдань молодими офіцерами після випуску з ВВНЗ. Новітня практика ведення бойових дій висуває свої вимоги до концепції забезпечення якості військової освіти та актуалізує проблему гарантування якісних результатів підготовки молодих офіцерів, які здатні виконати бойові завдання з мінімальними втратами особового складу, озброєння та військової техніки. Зазначимо, що результати освіти нині визначаються в категорії «компетентність», яка охоплює інтелектуальні й емоційно-ціннісні характеристики фахівця, практичний досвід, соціальну поведінку, комунікативні й управлінські якості, а головне – здатність застосовувати набуті знання, вміння й навички у складних професійних потребах. Стосовно офіцера Збройних Сил професійна компетентність – це здатність ефективно виконувати конкретні службові функції та виконувати завдання щодо оборони країни відповідно до обов'язків і місії військового фахівця.

У міжнародному стандарті якості ISO 9000:2015 Quality management systems поняття «якість» представлене на певному рівні узагальнення як ступінь відповідності сукупності притаманних характеристик об'єкта визначеним вимогам [3]. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови під якістю розуміється «внутрішня визначеність предмета, яка становить специфіку, що відрізняє його від усіх інших» [1, с. 1423]. Щодо якості освіти, то в Законі України «Про вищу освіту» ця дефініція подана як «...рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти» [11].

Враховуючи різноманітні визначення, досліджену наукову літературу та специфіку військової освіти, вважаємо доцільним використовувати таке тлумачення: *якість військової освіти* – сукупність одержаних за результатами навчання у ВВНЗ загаль-

них і професійних компетентностей, сформованих морально-бойових та особистісно-ділових якостей, сучасного демократичного світогляду і творчих здібностей випускника відповідно до стандартів військової освіти, які характеризують його спроможність і готовність до виконання завдань професійної діяльності в мирний і воєнний час.

У словосполученні «гарантування якості» ключовим словом є гарантія (франц. *garantie* < *garant* – поручитель), де: гарант – державний орган (заклад, установа, підприємство чи особа), що бере на себе відповідальність у виконанні певних зобов'язань; дає гарантію щодо чого-небудь; гарантія – забезпечення; запорука в чому-небудь [12, с. 152]. Гарантію якості вищої військової освіти закономірно трактують як рівень сформованості компетентностей (загальних, фахових та інтегрованої) випускників, запорукою якого виступає вищий військовий навчальний заклад [4; 6], зокрема його науково-педагогічний колектив.

На наш погляд, слушну думку висловив С. Полторак: «Організація системи якісної військової освіти зумовлена об'єктивною соціальною потребою у створенні високопрофесійного, оптимально збалансованого офіцерського корпусу, здатного ефективно вирішувати завдання, поставлені перед ЗСУ, суспільством і державою» [10, с. 3]. При цьому відповідальність за якість освіти у ВВНЗ несе керівник закладу, адже він здійснює відбір науково-педагогічних працівників на посади викладацького складу, які безпосередньо впливають на рівень формування компетентності та професіоналізму випускників, а також організовує та контролює всю освітню й іншу діяльність ВВНЗ через ректорат, вчену раду та інші структурні підрозділи. Отже, враховуючи зазначене, *гарантування якості військової освіти* – це освітні, управлінські, організаційні та морально-психологічні запоруки, за допомогою яких колектив і керівництво вищого військового навчального закладу забезпечує належну ефективність усіх компонентів освітньої діяльності та як результат – якість військової освіти випускників.

У цьому контексті доцільно звернути увагу передусім на систему підготовки офіцерських кадрів тактичного рівня країн-

членів НАТО, авторитет військової освіти яких є незаперечним в усьому світі. До прикладу, у провідних країнах професійна ВО базується на військовій підготовці з такими вимогами [14; 16; 17]:

- формування здатності керувати військами (силами) в бою (операції), навчанням, вихованням, психологічною підготовкою особового складу в мирний і воєнний час;

- розвиток критичного та стратегічного мислення, умінь ухвалювати рішення в умовах невизначеності та високого ступеня ризику;

- забезпечення адаптивності до змін організаційної структури і технологій військової діяльності;

- формування здатності до спільного планування, розуміння та здійснення співпраці зі структурами НАТО на оперативному і стратегічному рівні;

- набуття вмінь і навичок з експлуатації та застосування найскладніших систем озброєння та військової техніки;

- формування здатності ефективно діяти під час виконання завдань, які виникають у процесі проведення міжнародних антитерористичних і миротворчих операцій, участі в ліквідації локальних воєнних конфліктів;

- забезпечення ретельного добору кандидатів для навчання у ВВНЗ і розвиток дієвої системи відсіву здобувачів освіти, неспроможних до навчання тощо.

Зауважимо, що в європейському просторі країни використовують різні моделі підготовки військових фахівців, відповідно існує європейська, англійська, французька, американська та інші моделі гарантування якості військової освіти. Комплексне врахування та поєднання переваг цих моделей дасть змогу забезпечити якість ВО в Україні на найвищому рівні. Зокрема, імплементація різних аспектів внутрішньої самооцінки ВВНЗ за англійською моделлю, зовнішнього оцінювання за французькою моделлю, оцінювання освітніми агентствами за європейською моделлю й оцінювання незалежними агенціями за американською моделлю, на наше переконання, сприятиме підвищенню якості військової освіти в Україні, конкурентоспроможності вітчизняних ВВНЗ і зростанню соціального статусу військових фахівців.

Ключовим аспектом підвищення якості військової освіти протягом навчання у ВВНЗ є всебічна мотивація до професійного становлення майбутнього офіцера:

- на першому навчальному курсі – мотив пізнавального інтересу за обраною спеціальністю на рівні командира відділення;
- на другому та третьому курсах – мотив становлення курсанта як командира взводу за обраною спеціальністю;
- на четвертому та п'ятому курсах – мотив закріплення практичних навичок за обраною спеціальністю, вивчення іноземної мови (на рівень Advanced), удосконалення практичних дій як командира взводу, покращання навичок роботи із системами імітаційного моделювання бойових дій військ і автоматизованих систем управління.

Особливо гостро останніми роками постало питання оновлення матеріально-технічної бази ВВНЗ – ресурсного забезпечення освітнього процесу, яке безпосередньо визначає ефективність навчання, виховання та професійного розвитку здобувачів (передусім професійно-практичної підготовки). Вона охоплює сукупність навчально-тренувальних, імітаційно-тренувальних, навчально-методичних комплексів із сучасним навчальним озброєнням, військовою технікою та майном, які безпосередньо впливають на процес підготовки здобувачів освіти, що навчаються малими групами для оволодіння практичних навичок і «відточення» їх до автоматизму, необхідного військовим. Важливим є комплектування цих комплексів новітнім обладнанням, озброєнням і військовою технікою, які будуть актуальними протягом подальших 20–30 років, це дозволить мінімізувати обсяги перепідготовки і підвищення кваліфікації офіцерських кадрів ЗСУ. Звернемо увагу на модернізацію навчальної літератури, яка має спрямовуватись на практичну діяльність, що нині потребує особливої уваги.

Застаріла, з радянськими рудиментами система управління особовим складом суттєво впливає на морально-психологічний стан і мотивацію курсантів упродовж навчання, що гальмує процес теоретичної та практичної підготовки. Належний психолого-педагогічний супровід курсантів, як свідчить освітня практика, сприяє швидкій адаптації до військової служби, форму-

ванню мотивів професійного становлення, всебічному розвитку особистості, засвоєнню навчальної інформації, формуванню ціннісних орієнтацій та професійній компетентності в цілому. При цьому за розвиток особистості та виховання курсантів відповідає курсова ланка навчального підрозділу за штатними категоріями військових звань: капітан – майор, де середній вік курсового офіцера та начальника навчального курсу – 27–33 роки. Зазвичай курсова ланка є досвідченим персоналом, який має за плечима досвід військової служби. Однак переважна кількість здобувачів військової освіти нині – військовослужбовці, які брали участь у бойових операціях, а їхній вік становить від 20 до 30 років, що є певною перешкодою для проведення їхнього психолого-педагогічного супроводу молодими офіцерами. Тому, на нашу думку, штатні посади курсової ланки мають бути науково-педагогічними, з більш високою категорією військового звання. Пріоритетом під час укомплектування цих посад має бути: досвід військової служби – не менше 15 років, участь у бойових діях і науково-педагогічний стаж – не менше 3 років. Крім цього, враховуючи велику кількість курсантів, що навчаються у ВВНЗ і складність військової служби, варто впровадити систему наставництва силами науково-педагогічного складу, результат якої враховуватиметься під час рейтингу викладачів. Це позитивно впливатиме на ефективність і результати навчання та виховання майбутніх офіцерів.

Враховуючи згадані нами недоліки вітчизняної системи військової освіти, в контексті формування військового професіонала тактичного рівня у військовій школі запропонуємо власне бачення її вдосконалення. Одним зі способів оптимізації професійної підготовки майбутніх офіцерів, що відповідатимуть вимогам НАТО, є створення в організаційно-штатній структурі ВВНЗ відділу якості освіти, який за функціональними обов'язками забезпечить на належному рівні якість військової освіти та її гарантії. Відділ якості освіти співпрацюватиме з Управлінням якості військової освіти Департаменту військової освіти і науки Міністерства оборони України. Основні завдання відділу:

– розвиток міжнародної співпраці з ВВНЗ країн-членів НАТО у сфері військової освіти;

- загальне експертне оцінювання якості освіти ВВНЗ;
- аналіз, оцінювання рекомендацій і стандартів НАТО з урахуванням особливостей підготовки офіцерів тактичного рівня ЗСУ;
- аналіз та оцінювання формування професійних компетентностей і морально-бойових якостей здобувачів освіти, кандидатів на навчання та випускників;
- аналіз професійних компетентностей і морально-бойових якостей науково-педагогічного складу, рівень їхньої підготовленості до занять тощо з регулярним оприлюдненням рейтингів викладачів;
- аналіз навчальних планів підготовки військових фахівців, бюджету навчального часу на вивчення навчальних дисциплін, зокрема на теоретичну та практичну підготовку;
- аналіз професійних програм підготовки військових фахівців;
- аналіз стану матеріально-технічної бази ВВНЗ і вироблення пропозицій щодо його покращення;
- аналіз мотивації та стимулювання змінного й науково-педагогічного складу щодо підвищення ефективності освітнього процесу;
- зовнішній і внутрішній моніторинг формування професійних компетентностей здобувачів освіти;
- реалізація системи психолого-педагогічного супроводу в процесі професійної підготовки;
- аналіз стану і вдосконалення системи індивідуальної та колективної підготовки здобувачів освіти.

Діяльність працівників відділу якості освіти шляхом аналізу ефективності системи військової освіти й безперервного пошуку внутрішніх резервів її інтенсифікації та оптимізації сприятиме формуванню майбутніх офіцерів, яким притаманні особистісні цінності та професійно значущі якості (впевненість, чесність, креативність, сміливість, самокритичність, відповідальність, дисциплінованість, витривалість, сміливість, самовідданість, толерантність, рішучість у ризиконебезпечних обставинах тощо), а також високий професіоналізм, зокрема: знання принципів діяльності НАТО, інших країн, уміння створювати ефективні команди (підрозділи й відділи) в оперативних і міжнародних опе-

раціях з підтримання миру та безпеки, в умовах безперервної зміни військових організаційних структур і технологій [9].

Висновки. Підвищення якості професійної підготовки майбутніх офіцерів тактичного рівня ЗСУ є вагомою науково-педагогічною проблемою, яка передбачає розв'язання низки питань, зокрема вдосконалення нормативно-правової бази військової освіти, інтенсифікацію освітньої та оптимізацію інших аспектів діяльності ВВНЗ тощо. Висока компетентність і готовність до ефективного виконання завдань із захисту Вітчизни та участі в міжнародній військовій співпраці є основою професійної діяльності офіцерів. Зважаючи на особливості сучасної підготовки офіцерів тактичного рівня, а також з огляду на стандарти військової освіти провідних країн-членів НАТО, сформулюємо такі основні напрями підвищення якості підготовки майбутніх офіцерів у військових вищих навчальних закладах:

- комплексне врахування та імплементація моделей гарантування якості військової освіти за стандартами НАТО;
- всебічна мотивація курсантів до професійного становлення;
- оновлення матеріально-технічної бази ВВНЗ;
- вдосконалення психологічного супроводу;
- створення відділу якості освіти у ВВНЗ.

Завдяки реалізації цих пропозицій зросте соціальний статус навчання у ВВНЗ, що впливатиме на популяризацію військової освіти і загальний імідж військової служби. Перспективою наших подальших наукових пошуків є налагодження дієвої системи аналізу освітньої та повсякденної діяльності курсантів ВВНЗ, а також створення ефективної моделі й забезпечення належних організаційно-педагогічних умов підготовки сучасних офіцерів тактичного рівня Збройних Сил України, яка відповідатиме вимогам сьогодення.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун, 2001. 1440 с.
2. Гриньків О. О. Військова освіта як складова забезпечення службово-бойової діяльності Державної прикордонної служби України. *Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє* : тези доповідей XV

міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 лист. 2019 р.). Київ, 2019. Ч. 2. С. 14–19.

3. ДСТУ ISO 9001:2015 (ISO 9001:2015, IDT) Системи управління якістю. Вимоги / Нац. стандарт України. Вид. офіц. Київ : ДП «Укр-НДНЦ», 2016. 30 с.

4. Зельницький А. М. Вища військова освіта – проблема гарантування якості. *Вісник Національної академії оборони України*. 2012. № 1 (26). С. 23–25.

5. Зельницький А. М. Вища військова освіта: основи забезпечення та гарантування якості підготовки військових фахівців. *Вісник Національного авіаційного університету*. Серія: Педагогіка. Психологія. Київ : НАУ, 2017. № 10. С. 65–69.

6. Зельницький А. М. Концептуальні засади гарантування якості підготовки майбутніх офіцерів Збройних Сил України у вищих військових навчальних закладах. *Вісник Черкаського університету*. Серія: Пед. науки. Черкаси, 2017. № 6. С. 71–83.

7. Інструкція з організації та проведення курсів професійної військової освіти (тимчасова). ВКП 7-00(01).01 : затверджено начальником Генерального штабу ЗСУ 27 липня 2021 р. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/instruktsiia-kursiv-prof-osvity-211011.pdf> (дата звернення: 20.01.2023).

8. Моніторинг якості підготовки військових фахівців у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів Збройних Сил України : наук.-метод. посіб. / А. М. Алімпієв, І. В. Толок, М. І. Литвиненко та ін.; за заг. ред. І. В. Толока. Харків : ХНУПС, 2017. 244 с.

9. Організаційно-методичні засади адаптації та впровадження інноваційних педагогічних технологій та методик, застосовуваних у військових навчальних закладах провідних країн-членів НАТО, в освітній процес ВВНЗ, ВНП ЗВО МО України : звіт про НДР (закл. чл.) / Київ. нац. ун-т обор. України ім. І. Черняхівського; кер. А. М. Зельницький; викон.: О. А. Заболотний та ін. РК № 0118U000240. Київ, 2018. 371 с.

10. Полтораєв С. Т. Методологія державного управління системою вищої військової освіти. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 2 (57). С. 1–6.

11. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 12.01.2023).

12. Сучасний словник іноземних слів / уклад. О. І. Скопенко, Т. В. Цимбалюк. Київ : Довіра, 2006. 789 с.

13. Устименко О., Капосльоз Г., Полторац М. Ретроспективний аналіз підготовки фахівців для Збройних Сил України в системі вищої військової освіти крізь призму антитерористичної операції. *Військова освіта*. 2019. № 1 (39). С. 214–226.

14. Freidson E. *Professionalism: The Third Logic*. Chicago : University of Chicago Press, 2001. 240 p.

15. Grant G. How Ukraine can build an army to beat Putin. *Kyiv Post*. 2018. URL: <https://www.kyivpost.com/article/opinion/op-ed/glen-grant-ukraine-can-build-army-beat-putin.html> (дата звернення: 20.01.2023).

16. Hersh M. Professional Ethics and Social Responsibility: Military Work and Peacebuilding. *IFAC-PapersOnLine*. 2017. Vol. 50. № 1. P. 10592–10602.

17. Johnson-Freese J. The Reform of Military Education: Twenty-Five Years Later. *Orbis*. 2012. Vol. 56. № 1. P. 135–153.

18. Professional Military Education. A Cross-Cultural Survey / Ed. by J. Duraid and A. Hubert Berlin: Peterlang, 2019. 234 p.

19. Waggener A. Joint Professional Military Education. A Retrospective of the Skelton Panel. *Joint Force Quarterly*. 2015. № 77. P. 55–59.

References

1. Busel, V. T. (Ed.). (2001), Big explanatory dictionary of modern Ukrainian language, Kyiv, Irpin : Perun.

2. Hrynkiv, O. O. (2019), Military education as a component of ensuring the service and combat activity of the state border service of Ukraine, *Military education and science: present and future: materials of the XV International scientific and practice conference (Kyiv, 29 November 2019)*, Vol. 2, pp. 14–19.

3. ISO 9000:2015, Quality management systems. Requirements / National standard of Ukraine. View. Officer, Kyiv : UkrNDNC.

4. Zelnytskyi, A. M. (2012), The higher military education – a problem of quality assurance, *Bulletin of the National Defense Academy of Ukraine*, № 1 (26), pp. 23–25.

5. Zelnytskyi, A. M. (2017), Higher military education: basics of ensuring and guaranteeing the quality of training of military specialists, *Bulletin of the National Aviation University*, № 10, pp. 65–69.

6. Zelnytskyi, A. M. (2017), Conceptual bases of quality training guaranteeing of future officers of the Armed Forces of Ukraine in the higher military educational institutions, *Cherkasy University Bulletin*, № 6, pp. 71–83.

7. General Staff of the Armed Forces of Ukraine (2021), *Instructions on the organization and conduct of professional military education courses (temporary)*: VKP 7-00(01).01, available at: <https://nuou.org.ua/assets/>

documents/instruktsiia-kursiv-prof-osvity-211011.pdf (accessed at 20 January 2023).

8. Alimpiev, A. M., Tolok, I. V., Litvinenko, N. I., and Tolok, I. V. (Ed.). (2017), Monitoring of the quality of military specialists training in higher military educational establishments and military educational subdivisions of higher educational institutions of the Ukraine Armed Forces, Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University, Kharkiv.

9. Zelnytskyi, A. M. (Ed.) (2018), Organizational and methodical principles of adaptation and introduction of innovative pedagogical technologies and techniques used in military educational institutions of leading NATO countries in the educational process of HMEI, the MEU IHE of Ministry of Defense Ukraine: SRW Report (Conclusions): № 0118U000240. Kyiv.

10. Poltorak, S. T. (2017), Methodology of state management of the system of higher military education, *Theory and practice of public administration*, № 2 (57), pp. 1–6.

11. Ukraine (2014), *On higher education*: Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, 1556-VII, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (accessed at 12 January 2023).

12. Skopenenko, O. I. and Tsymbalyuk, T. V. (Eds.) (2006), Modern dictionary of foreign words, Dovira, Kyiv.

13. Ustylenko, O., Kaposloz, H., and Poltorak M. (2019), Retrospective analysis of the training of specialists for the armed forces of Ukraine in the system of higher military education through the prism of the anti-terrorist operation, *Military education*, № 1 (39), pp. 214–226.

14. Freidson, E. (2001), *Professionalism: The Third Logic*, University of Chicago Press, Chicago.

15. Grant, G. (2018), How Ukraine can build an army to beat Putin, *Kyiv Post*, available at: <https://www.kyivpost.com/article/opinion/oped/glen-grant-ukraine-can-build-army-beat-putin.html> (accessed at 20 January 2023).

16. Hersh, M. (2017), Professional Ethics and Social Responsibility: Military Work and Peacebuilding, *IFAC-PapersOnLine*, № 50 (1), pp. 10592–10602.

17. Johnson-Freese, J. (2012), The Reform of Military Education: Twenty-Five Years Later, *Orbis*, № 56, pp. 135–153.

18. Duraid, J., and Hubert, A. (Eds.) (2019), *Professional Military Education. A Cross-Cultural Survey*, Peterlang, Berlin.

19. Waggener, A. (2015), Joint Professional Military Education. A Retrospective of the Skelton Panel, *Joint Force Quarterly*, № 77, pp. 55–59.